

۴۰۵۰۲۷ ۱
۱۳۹۴

سلسله تک نگاشت های
الگوی اسلامی ایران پیشرفت

نظریه اسلامی عدالت اجتماعی و عدالت اقتصادی

مهر ماه ۱۳۹۴

رهبر فرزانه انقلاب اسلامی:

باید در طراحی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت
بر چهار عرصه‌ی فکر، علم، معنویت و زندگی تکیه شود
که در این میان، موضوع «فکر» بنیانی‌تر از بقیه‌ی عرصه‌ها است

در دینار اعضای شورای عالی
مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۱۳۹۱/۱۲/۱۴

سردبیر	عیوضلو، حسین
ویران و نام پدیدآور	نظریه اسلامی عدالت اجتماعی و عدالت اقتصادی/ حسین عیوضلو.
مشخصات نشر	تهران: مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، انتشارات الگوی پیشرفت، ۱۳۹۴.
ملاحظات ظاهری	۶۲ ص.
فرم و بست	سلسله نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت: ۵۴.
شابک	۸-۴۱-۷۶۱۱-۶۰۰-۹۷۸۵۰۰۰ ریل
وضعیت فهرست‌دهی	فهرست ملی
یادداشت	۶۱ ص.
موضوع	عدالت اجتماعی
موضوع	الگوی اسلامی
موضوع	اسلام و عدالت
موضوع	عدالت اجتماعی
موضوع	اسلام و اقتصاد
شناسه افزوده	مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، انتشارات الگوی پیشرفت
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ ن ۵۷۸/ع ۵
رده بندی دیویی	۳۳۰/۰۱۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۹۵۲۹۲۳

سلسله تک نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت:
نظریه اسلامی عدالت اجتماعی و عدالت اقتصادی

نگارش: دکتر حسین عیوضلو (عضو هیات علمی دانشگاه امام صادق (ع))

ناشر: نشر الگوی پیشرفت، وابسته به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

نوبت چاپ: اول، مهرماه ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۸-۴۱-۷۶۱۱-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریل

تلفن: ۰۲۱ ۸۸۶۳۴۰۰۸ - ۰۲۱ ۸۸۰۱۴۶۴۸

www.olgou.ir

Email:olgou@olgou.ir

نشانی: تهران، خیابان جلال آل احمد، روبه‌روی بیمارستان شریعتی، شماره ۳
تمامی حقوق این اثر متعلق به مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت است.
مسئولیت دیدگاه‌های بیان شده در این تک نگاشت بر عهده مؤلفان محترم است.

پیشگفتار

تعیین مبانی، ارکان، چارچوب و مسیر پیشرفت کشور در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران باید با مشارکت گسترده و حضور همه جانبه دانشمندان، محققان، نخبگان دانشگاهی و حوزوی و جوانان این مرز و بوم صورت گیرد. به گواه تاریخ و تجارب گذشته، پیشرفتی همه جانبه و پایدار خواهد بود که در چارچوب ارزشی اسلامی و اقتضائات ایرانی در آن توأمان مورد توجه باشد.

اینک مرکز آگهی اسلامی ایرانی پیشرفت در آستانه اتمام سه سال تلاش‌های علمی، تخصصی و فکری درباره پیشرفت اسلامی ایرانی، برگزاری نشست‌های علمی و تخصصی، تاسیس اندیشکده‌های مرکز، انتشار صورت‌مقاله ارزشمند و تهیه نقشه راه تدوین الگو و انجام برخی از مراحل آن، در نظر دارد با هدف باید دانش و گسترش و تعمیق ادبیات موضوعی در حوزه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، آثار و دستاوردهای ارزشمند و تکرار نشدنی تک‌نگاشت‌های علمی فاخر منتشر نماید. تک‌نگاشت نوشتاری تخصصی و نیمه مبسوط است که توسط یک پژوهشگر خبره در یک موضوع خاص نگاشته می‌شود. تک‌نگاشت از نظر حجم و ساختار حد فاصل مقاله و کتاب است و نویسنده با پردازش و تحلیل یافته‌ها و مطالعات تخصصی پیشین و افزودن یافته‌های پژوهشی جدید خود و تحلیل جامع و منسجم آنها افق‌های تازه‌ای را در زمینه مورد بررسی می‌گشاید.

سلسله تک‌نگاشت‌های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که در مجلات مختلف منتشر می‌شوند، حاصل تلاش جمعی از استادان، اندیشمندان و محققان دانشگاهی و حوزوی است که مراحل مختلف نگارش، ارزیابی، ویراستاری، تدوین و انتشار را با نظارت متخصصان و اهل فن گذرانده است و در اختیار صاحب‌نظران قرار می‌گیرد. در پایان از مساعدت‌ها و تلاش‌های ارزنده نویسندگان تک‌نگاشت‌ها و داوران و مراکز مختلف علمی و پژوهشی که ما را در تهیه، تدوین و انتشار این سلسله یاری رساندند، تقدیر و تشکر می‌شود. امید است این محتوای علمی بتواند افق‌های نو و روشنی را در پیش چشم متخصصان دانشگاهی و حوزوی بگشاید و هر روز در طی مسیر تدوین و تحقق الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت گام‌های بلندتر و استوارتری برداشته شود.

فهرست

۴	بخش اول: مفهوم شناسی عدالت
۴	تعریف مساله
۴	معنای لغوی عدالت
۴	معنای اصطلاحی عدالت
۶	بخش دوم: ابعاد فلسفی و نظری نظریه عدالت
۶	روش تبیین عدالت
۶	الزامات نظریه پردازی عدالت
۷	فرضیه هایی در مفهوم شناسی عدالت
۸	فرضیه اول: مفهوم عدالت، مفهومی فمیری، علی و قبل دینی است
۱۲	فرضیه دوم: عدالت فضیلتی است که در شرایط هازل و وضع بایسته و به تعبیری در مدینه فاضله تحقق می یابد
۱۴	فرضیه سوم: عدالت در حوزه مسائل اجتماعی و نظام سازی مستلزم توافق و قرارداد است
۱۷	بخش سوم: عدالت اجتماعی
۱۸	نگرش های عدالت اجتماعی در ایران
۲۳	بخش چهارم: عدالت اقتصادی
۲۴	بخش پنجم: قواعد و معیارهای عدالت اقتصادی
۲۴	قواعد و نظریه های منابع محور
۲۵	برابری چه چیز
۲۵	کالاهای اولیه (Primary Goods)
۲۶	برابری فرصت ها (Equality of opportunities)
۲۶	دیدگاه اسلامی
۲۷	قواعد و نظریه های فرآیند محور
۲۸	نظریه انتساب و تعلق
۲۸	نظریه استحقاق و شایستگی
۲۹	نظریه انصاف و تناسب

۲۹	نظریه اسلامی
۳۱	قواعد نتیجه محور و غایت‌گرا
۳۱	نظریه اسلامی در بیان قواعد نتیجه محور (پسینی) عدالت اقتصادی
۳۴	بخش ششم: جمع‌بندی دیدگاه اسلامی (نظریه اسلامی عدالت اجتماعی و اقتصادی) ...
۴۰	منابع
۴۴	یادداشت‌ها

خلاصه

عدالت رعایت استحقاق، شایستگی، سهم و نصیب است. مصادیق عدالت بر اساس اقتضای آن متفاوت است. اقتضای عدالت به طور پیشینی، «برابری» و «مساوات» است اما چنانچه حقوقی مشروع که به شود این حقوق به صاحبانش تعلق دارد و لذا در این موارد معیار عدالت، رعایت استحقاق و «شایستگی» و ایجاد امنیت برای «اکتساب» است. البته از آنجا که اصول و موازین عدالت اغلب به درستی اجرا نمی‌شود و عملاً «شکاف طبقاتی» و تبعیض اجتماعی در جامعه به وجود می‌آید. در این موارد لازم است به نحو «پسینی» برای همه شرایط و امکانات یکسان ایجاد شود. نابرابری‌های غیر موجه درآمدی از طریق سیاست‌های مالیاتی، اعطای یارانه‌سی، سفمند و سازوکارهای بیمه‌ای جبران شود و مخاصمات و ادعاها به نحو مقتضی حل و فصل گردد. اجرای عدالت یا تحقق آن در جامعه در عین ایجاد رضایت اجتماعی باعث رشد و پیشرفت اقتصادی می‌گردد. در این نوشتار با بهره‌گیری از نظریات عدالت اجتماعی و اقتصادی و مکتب مختلف، به نحو اجمال اصول و معیارهای عدالت اجتماعی و اقتصادی در چارچوب شریعت اسلام با استفاده از دلالت آیات و روایات و نظرات متفکران و صاحب‌نظران اسلامی در چارچوب نظریه‌های اقتصاد اسلامی مورد شناسایی و بحث واقع می‌شود و در نهایت دلالت‌های کاربردی آن به اختصار مورد اشاره واقع می‌شود.

بر این اساس در این مجموعه بعد از واژه‌شناسی عدالت به ابعاد نظری و فلسفی عدالت و دلالت‌های آن در نظریه‌پردازی عدالت پرداخته می‌شود. با این رویکرد دلالت‌های مهم مفهومی عدالت در قالب سه فرضیه بیان شده است. همه این فرضیه‌ها و همین طور مباحث بعدی با تکیه بر نظرات معتبر علمی و دیدگاه‌های اسلامی تبیین گردیده است. در بخش سوم و چهارم به تعریف اجمالی عدالت اجتماعی و اقتصادی پرداخته شده و در

مرحله بعد برای نیل به تبیین روشن و قابل فهم از عدالت اقتصادی و به منظور نیل به نظریه اسلامی قواعد و معیارهای عدالت اقتصادی معرفی شده و در زیر مجموعه هر یک از قواعد و معیارها به دلالت‌های کاربردی هر یک از آنها اشاره گردیده تا از این طریق در مراحل بعدی امکان شاخص سازی و پایش هر یک در حوزه‌های اجرایی فراهم شود. این مجموعه به عنوان طلوعیه‌ای برای ورود علمی به موضوع عدالت اقتصادی از منظر اسلامی تلقی می‌گردد و لذا بدیهی است به عنوان مطلع بحث این کار دارای نواقص متعددی است و امیدواریم با همت مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت این نوع اقدامات بازگشاینده را برای نیل به نظریه جامع و کامل اسلامی عدالت اقتصادی باشد. **کلید واژه‌ها:** روش‌شناسی نظریه پردازی عدالت، عدالت اجتماعی، عدالت اقتصادی، معیارهای عدالت اقتصادی، مریه اسلامی عدالت اقتصادی.